

Πολλοί γονείς προσπαθούν να προστατέψουν τα παιδιά τους από την ιδέα του θανάτου. Παρόλα αυτά, τα περισσότερα παιδιά έχουν επίγνωση του θανάτου και εκτίθενται σε αυτόν καθημερινά, είτε εικονικά μέσω των κινουμένων σχεδίων, είτε πραγματικά αλλά απρόσωπα μέσω της τηλεόρασης (δελτία ειδήσεων κ.α.), είτε πραγματικά και πολύ προσωπικά μέσω των σχέσεων τους με τους συνομηλίκους ή και μέσα στην ίδια τους την οικογένεια. Όταν τα παιδιά βλέπουν στο δρόμο ένα νεκρό πουλί ή μια πεθαμένη γάτα, αποκτούν άμεση επίγνωση της πραγματικότητας του θανάτου. Επομένως, κάθε προσπάθεια να προστατευθούν από αυτόν είναι μάταιη.

Τα παιδιά δεν παύουν να είναι και ανθρώπινες υπάρξεις που βιώνουν τη ζωή και δεν προετοιμάζονται απλώς για αυτή. Και καθώς ο θάνατος είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής, είναι μοιραίο κάποια στιγμή να αγγίξει και τα παιδιά. Επομένως, είναι πολύ σημαντικό για την ψυχική τους υγεία να μπορέσουν να κατανοήσουν την έννοια του θανάτου, να επεξεργαστούν χωρίς επιπλοκές το πένθος και στη συνέχεια να προχωρήσουν τη ζωή τους. Αν βοηθηθούν τα παιδιά ώστε να περάσουν τον πόνο ενός βαθύτατου συναισθηματικού τραύματος, όπως είναι ο θάνατος ενός αγαπημένου προσώπου, τότε εξοπλίζονται με σημαντικές ικανότητες και εφόδια που θα τους είναι χρήσιμα σε ολόκληρη τη ζωή τους.

Ο τρόπος με τον οποίο το παιδί κατανοεί (ή αδυνατεί να κατανοήσει) το θάνατο και το θρήνο εξαρτάται από το γνωστικό, συναισθηματικό και σωματικό αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκεται.

Στη Βρεφική ηλικία, το βρέφος δεν αντιλαμβάνεται την έννοια του θανάτου, αλλά διαπιστώνει την απουσία και αισθάνεται τη θλίψη γύρω του. Η θλίψη που έχουν τα κοντινά του πρόσωπα μεταδίδεται στο βρέφος και εκείνο αντιδρά είτε με διαταραχές στον ύπνο και μεταβολές στις διατροφικές του συνήθειες είτε με ευερεθιστότητα. Στην Προσχολική Ηλικία, το παιδί πιστεύει πως όλα γύρω του έχουν ζωή. Δεν έχει αναπτύξει επαρκώς την ικανότητα αντίληψης της έννοιας του θανάτου και των συνεπειών του. Έχει σχηματίσει,

βέβαια, κάποιες αόριστες εικόνες, όπως του παρατεταμένου ύπνου και της ακινησίας. Για αυτό το λόγο αδυνατεί να αντιληφθεί το θάνατο ως κάτι το οριστικό και αμετάκλητο. Δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει τη διαφορά των εννοιών “προσωρινού” και “μονίμου”.

Το παιδί της Σχολικής Ηλικίας κατανοεί το θάνατο ως ένα μη αναστρέψιμο γεγονός και αντιλαμβάνεται ότι η απουσία του νεκρού είναι οριστική. Αντιλαμβάνεται, δηλαδή, ότι ο θάνατος είναι ένα γεγονός με επιπτώσεις, ότι αφορά όλα τα όντα, αλλά όχι το ίδιο, ότι έχει σειρά (πρώτα η μεγαλύτεροι σε ηλικία), ότι υπό όρους μπορείς να τον προλάβεις-ελέγξεις-αποφύγεις και αναζητά επίμονα λεπτομέρειες για το γεγονός αυτό. Σε αυτήν την ηλικία, όμως, εκδηλώνεται και έντονος φόβος θανάτου από το παιδί για το ίδιο ή για άλλα κοντινά και αγαπημένα του πρόσωπα. Πολλές φορές, επίσης, ο γονιός που χάνεται μπορεί να εξιδανικευτεί και αν είναι ίδιο φύλο με το παιδί μπορεί να υπάρξει ταύτιση. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις το παιδί βιώνει ενοχικά το θάνατο του αγαπημένου προσώπου και κάνει προσπάθεια να μην είναι ευτυχισμένο (πχ εγώ χαίρομαι ενώ αυτός πέθανε) και πιθανόν χρησιμοποιεί στρατηγικές αποτυχίας ή δεν χαίρεται με τις επιτυχίες του.

Στη φάση της Προεφηβείας, τα παιδιά γνωρίζουν ότι ο θάνατος είναι οριστικός, ότι τους αφορά όλους και μάλιστα χωρίς ηλικιακή σειρά. Συνειδητοποιούν ότι μπορεί να συμβεί και στους ίδιους. Αυτό που δεν ομολογείται σε αυτήν την ηλικία είναι η φαντασίωση της αθανασίας, κάτι που εξηγεί το γιατί υπάρχει τόσο μεγάλο ρίσκο. Εκτός εάν τα παιδιά αυτής της ηλικίας έχουν ήδη εκτεθεί σε πένθος.

Κατά την περίοδο της Εφηβείας, ο έφηβος συνειδητοποιεί ότι ο αποχωρισμός είναι μέρος μιας καινούργιας αρχής και ότι ο θάνατος ανήκει στη ζωή. Επίσης, κατανοεί ότι όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί και πως θα περάσουν από αυτό το στάδιο. Επιπλέον, το παιδί που βρίσκεται στη εφηβεία είναι σε θέση να δώσει συμβολικές και μεταφυσικές ερμηνείες στο θάνατο.

Τα πολύ μικρά παιδιά έχουν διαφορετικό τρόπο σκέψης σε σχέση με τα μεγαλύτερα. Τα περισσότερα μικρά παιδιά δεν αντιλαμβάνονται την καθολικότητα, την μονιμότητα και τη μη λειτουργικότητα των πλευρών του θανάτου. Συνήθως στην εφηβεία, τα παιδιά είναι ικανά να κατανοήσουν, όπως και οι μεγάλοι, την έννοια του θανάτου σαν ένα οικουμενικό, μη αντιστρέψιμο και αναπόφευκτο γεγονός. Ο Jean Piaget, αποδεικνύει ότι το παιδί, για να αφομοιώσει πλήρως την έννοια του θανάτου, πρέπει να φτάσει στην ηλικία των 7-8 ετών, όταν, δηλαδή, θα έχει συνειδητοποιήσει τις δύο απαραίτητες έννοιες, της ολότητας και της μη αντιστρεψιμότητας. Η κατανόηση του παιδιού γύρω από τον θάνατο, οι ιδιαίτερες εκδηλώσεις του στο πένθος και η ικανότητα ανάπτυξης μηχανισμών αντιμετώπισης του

πένθους σχετίζονται με το αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκεται το παιδί. Καθώς το παιδί που πενθεί περνάει στα επόμενα αναπτυξιακά στάδια, κατανοεί με διαφορετικό τρόπο την απώλεια και την επίδραση που αυτή έχει στη ζωή του.